
KULTTUURIYMPÄRISTÖ

30.10.2017

Pyhännän kirkonkylän yleiskaavan kulttuuriympäristöselvitys

Kulttuuriympäristöselvitys on laadittu yleiskaavatasoisena selvityksenä alueen paikallisesti arvokkaiden rakennuskohteiden ja kulttuuriympäristöjen selvittämiseksi. Lisäksi on koottu tiedot alueen valtakunnallisista ja maakunnallisista inventoinneista.

Selvityksestä ja kohteiden arvotuksesta vastasivat arkkitehti Elina Marjakangas ja maisema-arkkitehti Veera Sanaksenaho.

Maastokäynti ja kohteiden valokuvaus toteutettiin 23.8.2017.

Pyhännän kirkko (Veera Sanaksenaho 2017)

Sisällys

Sisällys	2
Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö	3
Paikallisesti arvokas kulttuuriympäristö	5
Pyhännänjärven kulttuurimaisema	6
Kankaala ja Heikkilä	7
Akselikujan jälleenrakennuskauden alue	8
Koivumäki	10
Kankaala	11
Jussila	12
Väliä	13
Muita kohteita	14
Mäntylä	14
Purola	15
Saarela	15
Kelloharju	16
Taukoranta	16

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö

Suunnittelualueella ei ole valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

Suunnittelualueella on yksi maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö, **Leiviskä** ja maakunnallisesti arvokkaita rakennuskohteita. Maakunnallisesti arvokkaat kohteet on tarkistettu Pohjois-Pohjanmaan liiton päivitysinventoinnissa vuonna 2015, ja ne on osoitettu suojelukohteina 7.12.2016 hyväksytyssä 2. vaihemaakuntakaavassa. Kohteita koskee seuraava maakuntakaavan suunnittelumääräys:

”Alueiden käytön suunnittelussa tulee edistää kulttuuriympäristön maakunnallisten arvojen säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon rakennettu kulttuuriympäristö ja sen ominaislaatu. Suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 -selvitykseen kirjattuihin arvoihin ja ominaispiirteisiin.”

Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt:

- Leiviskä

Maakunnallisesti arvokkaat kohteet:

- Huoltoasema
- Museoalue
- Leiviskä
- Malmi
- Perioja
- Pyhännän kirkko

Pohjois-Pohjanmaan liiton päivitysinventoinnin kohderaportit maakunnallisesti arvokkaista kohteista on liitteenä tämän selvityksen lopussa.

Ohessa maastokäynnillä 2017 ja aiempien asemakaavatöiden yhteydessä otettuja kuvia maakunnallisesti arvokkaista kohteista:

Vasemmalla huoltoaseman kioski, joka on siirretty kauemmas Ouluntiestä alueella tehtyjen maanpuhdistustoimenpiteiden vuoksi. Oikealla kotiseutumuseo. (kuvat Veera Sanaksenaho 2017)

Kotiseutumuseo (Elina Marjakangas 2013)

Leiviskän maatila kuvattuna Pyhännäjärven pohjoisrannalta (veera Sanaksenaho 2017)

Paikallisesti arvokas kulttuuriympäristö

Pohjois-Pohjanmaan liiton vuonna 2015 tekemän päivitysinventoinnin yhteydessä on KIOSKI-tietokantaan tallennettu myös yksi alueelle sijoittuva paikallisesti arvokas rakennuskohde, *Koivumäki* ja paikallisesti arvokas kulttuuriympäristö, *Pyhännänjärven rannat*. Muita paikallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä ja kohteita on selvitetty maastokäynnin perusteella mm. käymällä läpi ennen vuotta 1960 rakennetut kohteet ja tutkimalla vanhoja karttoja.

Seuraavassa on esitys paikallisesti arvokkaista kulttuuriympäristöistä ja kohteista.

Paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt:

- Kankaala ja Heikkilä
- Akselikujan jälleenrakennuskauden alue

Paikallisesti arvokkaat kohteet:

- Koivumäki
- Kankaala
- Jussila
- Väällä

Voimassa olevassa Pyhännänjärven rantayleiskaavassa on paikallisesti arvokkaina kohteina suojeltu Koivumäen lisäksi myös Mäntylä ja Leiviskänkankaan teollisuusalueella ollut Rinteen pihapiiri, jonka rakennukset on purettu. Myöskään Mäntylää ei tämän inventoinnin perusteella esitetä suojeltavaksi kohteeksi.

Yleiskaavasta poistuvat suojelukohteet:

- Rinne (purettu)
- Mäntylä

KIOSKI-tietokannassa kuvattua Pyhännänjärven rantojen laajaa aluekokonaisuutta esitetään paikallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi.

Paikallisesti arvokas maisema-alue:

- Pyhännänjärven kulttuurimaisema

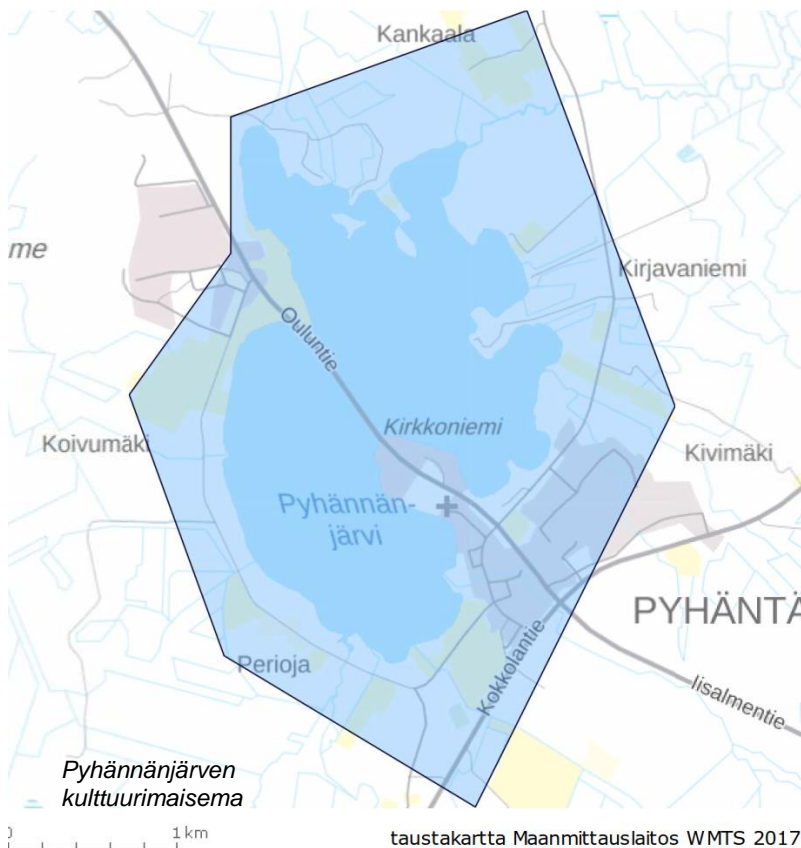
Pyhännänjärven kulttuurimaisema

Vuosina 2014-2015 toteutetun Pohjois-Pohjanmaan liiton päivitysinventoinnin perusteella KIOSKI-tietokantaan tallennettua *Pyhännänjärven rannat* -nimistä aluetta ei ole enää tarpeen määritellä maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Alueeseen ei ole liitetty kohteita, mutta alueella sijaitsee maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristökokonaisuus Leiviskä.

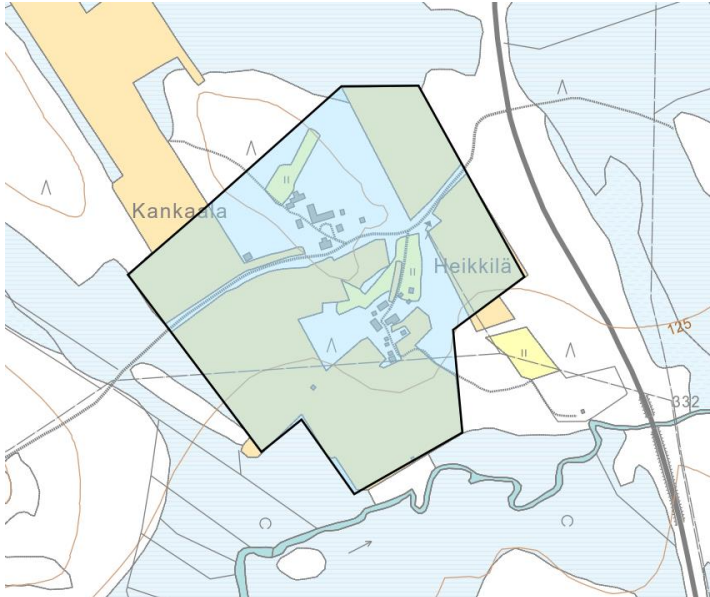
kuvaus:

Kirkonkylälle leimaa antavana tekijänä on Pyhännänjärvi, jonka rannoilla on sekä luonnon- että kulttuurimaiseman elementtejä. Järven halkaisee kantatie 88, jolta on mahdollista tarkastella järveä ja kirkonkylää yhtenä maisemallisena kokonaisuutena. Järven luoteisrannalla on tien varrella maiseman rajamerkinä Leiviskän perinteistä rakennuskantaa sisältävä talouskeskus ja kaakkoisrannalla kirkonkylän puolella maisemallisena kiintopisteenä toimiva kirkko.

KIOSKI-tietokantaan rajattua *Pyhännänjärven rannat* -nimistä aluetta esitetään paikallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi nimeltä *Pyhännänjärven kulttuurimaisema*.

Kankaala ja Heikkilä

sijainti: Mustosentie 3-4, 92930 Pyhäntä

tyyppi: agraarimaisema

ajoitus: 1930-1960

alueen sisältämät kohteet: Kankaala

kuvaus:

Kankaala ja Heikkilä sijaitsevat Pyhännänjoen pohjoispuolella, Kestiläntieltä kääntyvän Mustosentien varrella. Alueella on kaksi perinteistä vanhan maatilakeskuksen pihapiiriä, joissa on asuinrakennusten lisäksi useita pihatilaa rajaavia talousrakennuksia. Laajat ja avoimet peltoalueet ympäröivät aikakaudelle tyypillisiä pihapiirejä.

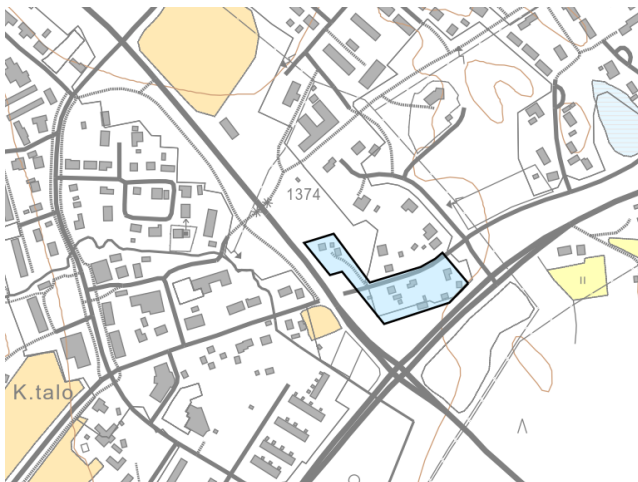

Kankaalan (Mustosentie 3) ja Heikkilän (Mustosentie 4) pihapiirit. (Veera Sanaksenaho 2017)

Akselikujan jälleenrakennuskauden alue

Pyhännän kirkonkylän yleiskaavan selvitysalueella on vain muutamia hyvin alkuperäiset tyylipiirteensä säilyttäneitä ja ylläpidettyjä jälleenrakennuskauden kohteita. Nämä kohteet sijaitsevat kuitenkin erillään muun taajamarakenteen seassa tai yksistään pääteiden läheisyydessä, ja useimpien jälleenrakennuskohteiden ulkoasu on muuttunut.

Ukonojan asuinalueella Akselikujalla on kuitenkin säilynyt neljä ulkoasultaan ja väritykseltään toisiaan muistuttavaa jälleenrakennuskauden asuinrakennusta, joihin osaan on tehty myöhemmin myös laajennuksia ja muita muutoksia. Rakennusten sama ajoitus ja edelleen hyvin tunnistettavissa olevat tyylipiirteet yhdistävät alueen kokonaisuudeksi. Kolme rakennuksista sijaitsee vierekkäin Akselikujan varrella ja Akselikuja 5 sijaitsee hieman syrjempänä.

sijainti: Akselikuja 2 ja 4-6, Pyhäntä
 tyyppi: jälleenrakennuskauden asutus
 ajoitus: 1950-1956

alueen sisältämät kohteet: -

Ylhäältä vasemmalta lukien: Akselikuja 2, 4, 6 ja Akselikuja 5 oikealla alhaalla. Kaikki rakennukset on rakennettu lyhyen aikavälin sisällä 1950-luvulla (Veera Sanaksenaho 2017)

Koivumäki

Koivumäen keltainen päärakennus ja perinteinen pihapiiri. (Veera Sanaksenaho 2017)

kiinteistötunnus: 630-402-34-10
sijainti: Periojantie 12, 92930 Pyhäntä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974

KIOSKI-raportti on selvityksen lopussa liitteenä. Kohteesta otettiin uusia valokuvia maastokäynnillä elokuussa 2017.

Kankaala

(Veera Sanaksenaho 2017)

kiinteistötunnus: 630-402-8-6
 sijainti: Mustosentie 3, Pyhäntä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1960

kuvaus:

Hyväkuntoinen, alkuperäiset tyylipiirteensä hyvin säilyttänyt asuttu pihapiiri piharakennuksineen.

Jussila

Kuvat: Veera Sanaksenaho 2017

kiinteistötunnus: 630-402-40-18
sijainti: Periojantie 25, 92930 Pyhäntä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: päärakennus vuodelta 1948

kuvaus:

Jussila sijaitsee Pyhännänjärven eteläpuolella Periojantien varrella. Hirsirunkoinen asuinrakennus on jälleenrakennuskaudelta ja päällisin puolin hyväkuntoinen. Katto on uusittu ja rakennukseen on tehty ulkopuolinen lisälämmöneristys. Pihapiiri talousrakennuksineen on säilynyt perinteisenä.

Väilä

Väilän uudempi päärakennus ja piharakennuksia (Veera Sanaksenaho 2017)

Väilän vanha päärakennus Periojantien varressa (Veera Sanaksenaho 2017)

kiinteistötunnus: 630-402-4-3

sijainti: Seurantie 9

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917, vanha asuinrakennus 1868

Kohde on ollut vanhassa seutukaavaliiton 1993 inventoinnissa maakunnallisesti arvokas, mutta se ei enää sisälly vuoden 2015 päivitysinventoinnin maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden luetteloon.

KIOSKI-raportti on selvityksen lopussa liitteenä. Kohteesta otettiin uusia valokuvia maastokäynnillä elokuussa 2017. Talousrakennukset ovat osin romahtamassa.

Muita kohteita

Ohessa on kuvattu lyhyesti muita maastokäynnillä tarkistettuja kohteita, joita ei esitetä suojeltavaksi kaavassa.

Mäntylä

Mäntylä on suojeltu voimassa olevassa rantayleiskaavassa. Vanha tielinjaus on kulkenut pihan poikki, mutta nykyään kulkuyhteyttä ei enää ole. Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1947 (RaHu), ja se sijaitsee suurta navettaa vastapäätä. Tilalla on tällä hetkellä lypsykarjaa (Veera Sanaksenaho 2017)

kiinteistötunnus: 630-402-7-50

sijainti: Ouluntie 29b, 92930 Pyhäntä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1947

Purola

Purolan perinteinen pihapiiri sijaitsee Kokkolantien itäpuolella pienen peltosaarekkeen laidalla rajautuen Lammasojaan. Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1942 (RaHu). Rakennusten kunto on silmämääräisen arvion perusteella ajan saatossa heikentynyt. Osa ikkunoista on vaihdettu ja myös muita muutoksia on tehty. (Veera Sanaksenaho 2017)

Saarela

Saarela sijaitsee Kokkolantien varressa Kamulankyläntien risteuksen länsipuolella. Vanha asuinrakennus on rakennettu vuonna 1941 (RaHu), ja se sijaitsee aivan pihan perällä vanhan navetan takana. Osa päärakennuksen ikkunoista on vaihdettu ja vanha huopakatto on hieman notkolla. Kohteeseen kuuluu myös vanhoja talousrakennuksia, mutta ne sijoittuvat päärakennukseen nähden siten, ettei varsinaista rakennuksien rajaamaa pihapiiriä muodostu. (Veera Sanaksenaho 2017)

Kelloharju

Kajaanintien varressa tien eteläpuolella sijaitseva vanha pihapiiri on 1920-luvulta. Pihapiiriin kuuluu Asuinrakennuksen lisäksi kolme piharakennusta. Päärakennuksen ulkoasu on muuttunut. Kohde on vapaa-ajan käytössä.

Taukoranta

Pyhännänjärven pohjoisrannalla sijaitseva hirsinen vapaa-ajan asunto, jonka hirsirunko on siirretty nykyiselle paikalle Haapavedeltä. Taloon on tehty kokonaan uusi kuisti ja katto sekä uudet ikkunat (Veera Sanaksenaho 2017)